

Spoljno-političke orijentacije građana Srbije

Telefonska anketa na uzorku od 1203 ispitanika

Osnovni podaci o istraživanju

Procedura prikupljanja podataka: telefonska anketa – CATI

Ciljna populacija: građani Srbije stari 18 i više godina

Tip uzorka: slučajni, dvoetafni, stratifikovani uzorak

Etape uzorka: domaćinstvo prostim slučajnim uzorkom, član domaćinstva sa kvotnim kriterijumom

Vreme realizacije: 13-22 juni 2022. godine

Response rate: jedna uradjena anketa na pet uspostavljenih telefonskih veza.

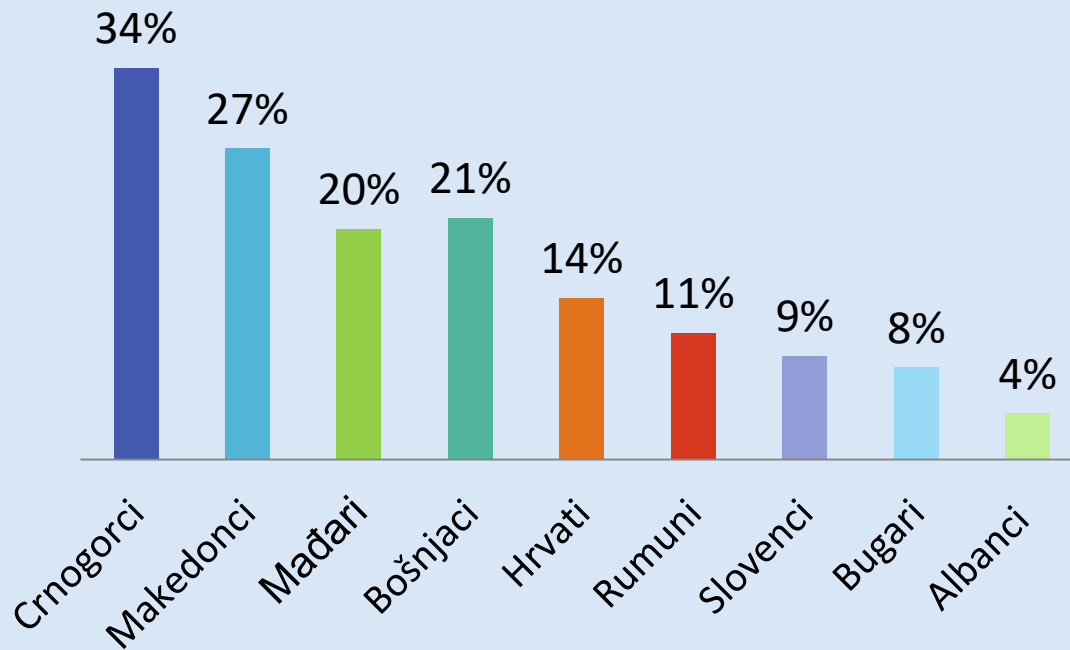
Poststratifikacija je obavljena na osnovu ukrštenih varijabli: pol, starost, regioni tip naselja; obrazovanje; iborna orijentacija na prethodnim izborima

Automatska kontrola procedure je softverska, uključuje interaktivnu kontrolu konzistencije i logičku kontrolu odgovora u 100% slučajeva

Rukovodilac istraživačkog tima: Srećko Mihailović, sociolog

(I) Topografija distance građana Srbije prema narodima, državama i političkim liderima iz regiona, Evrope i sveta

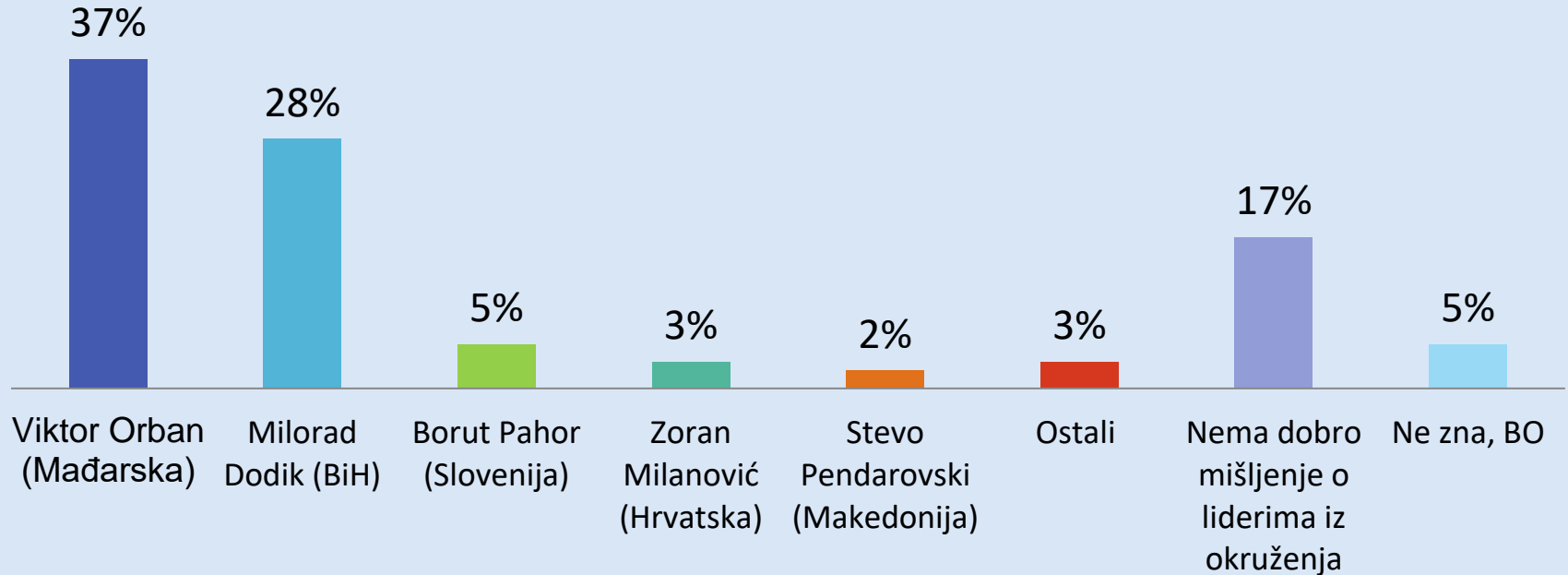
1. Najbliži narod u okruženju*

* Ispitanici su mogli da navedu jedan, dva ili tri naroda, procenat smo računali ne u odnosu na ukupan broj odgovora već u odnosu na ukupan broj ispitanika, zato je zbir postotaka veći od 100. Na ovo pitanje nije odgovorilo 4% ispitanika. Samo jedan odgovor je dalo 46%, dva odgovora 38%, a tri odgovora – 12% ispitanika.

Izdvoja se bliskost sa Crnogorcima (trećina ispitanika), Makedoncima (četvrtina ispitanika), Mađarima i Bošnjacima (po jedna petina).

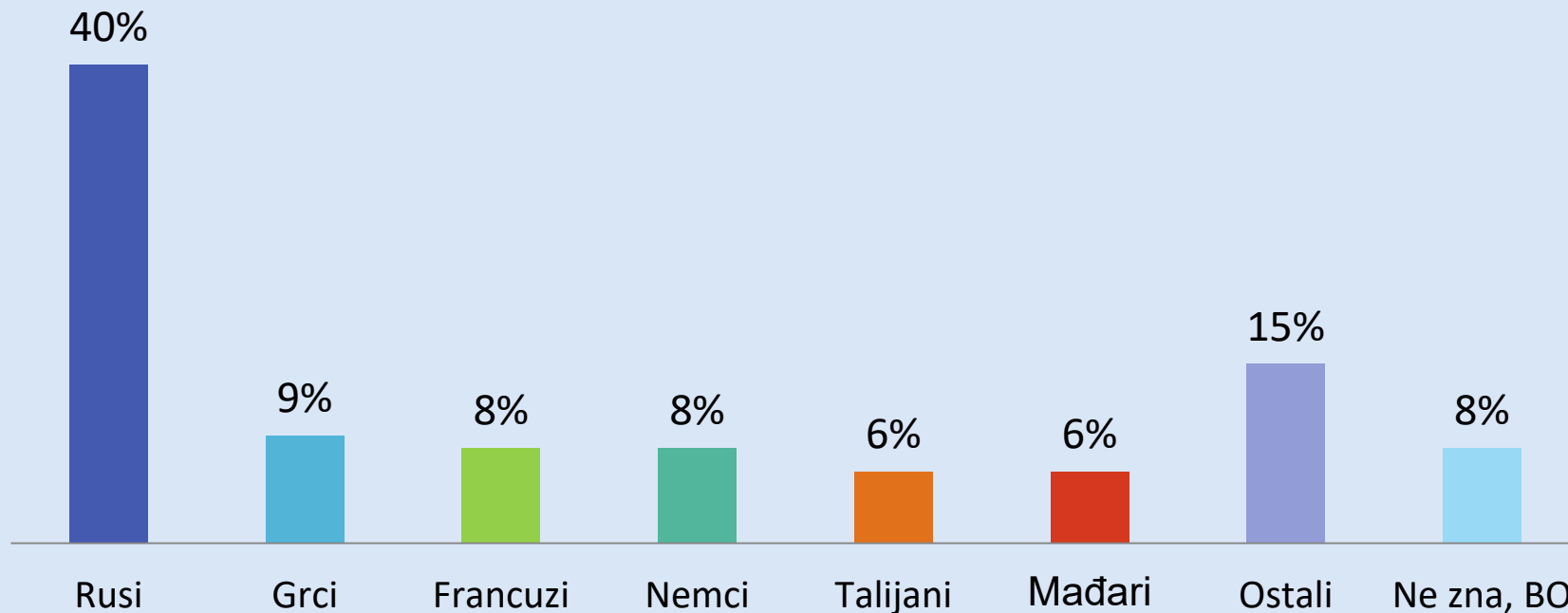
2. Lideri iz zemalja u okruženju o kojima građani Srbije imaju najbolje mišljenje

Dominira dobro mišljenje o Orbanu i Dodiku.

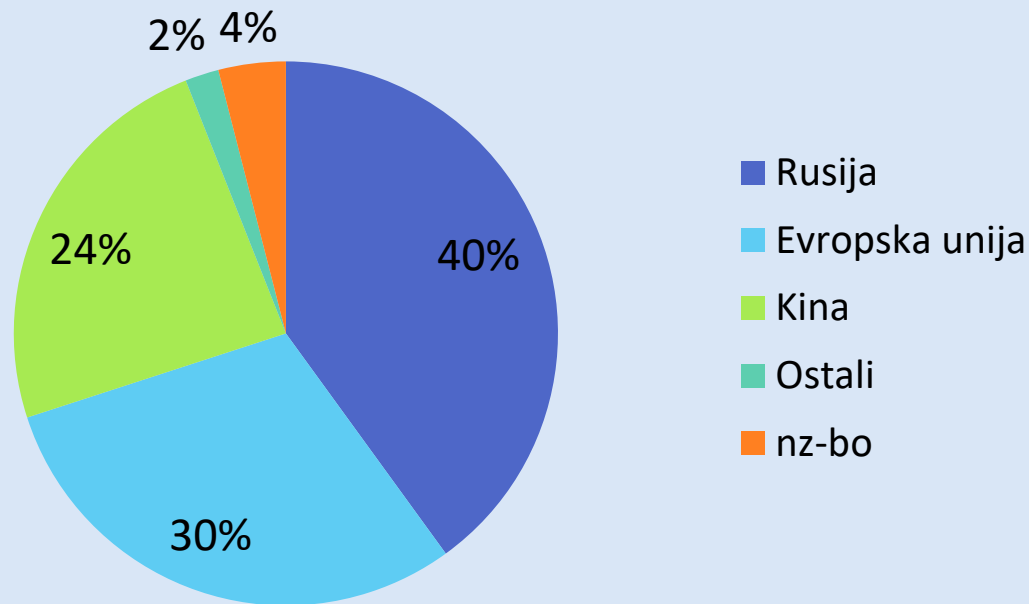
Dobro mišljenje o Orbanu potiče iz dobrih odnosa Srbije i Mađarske i posebno zbog spremnosti Mađarske da pomogne Srbiji oko energetske krize, ali i zbog stavova Orbana prema Evropskoj uniji.

3. Najbliži evropski narod

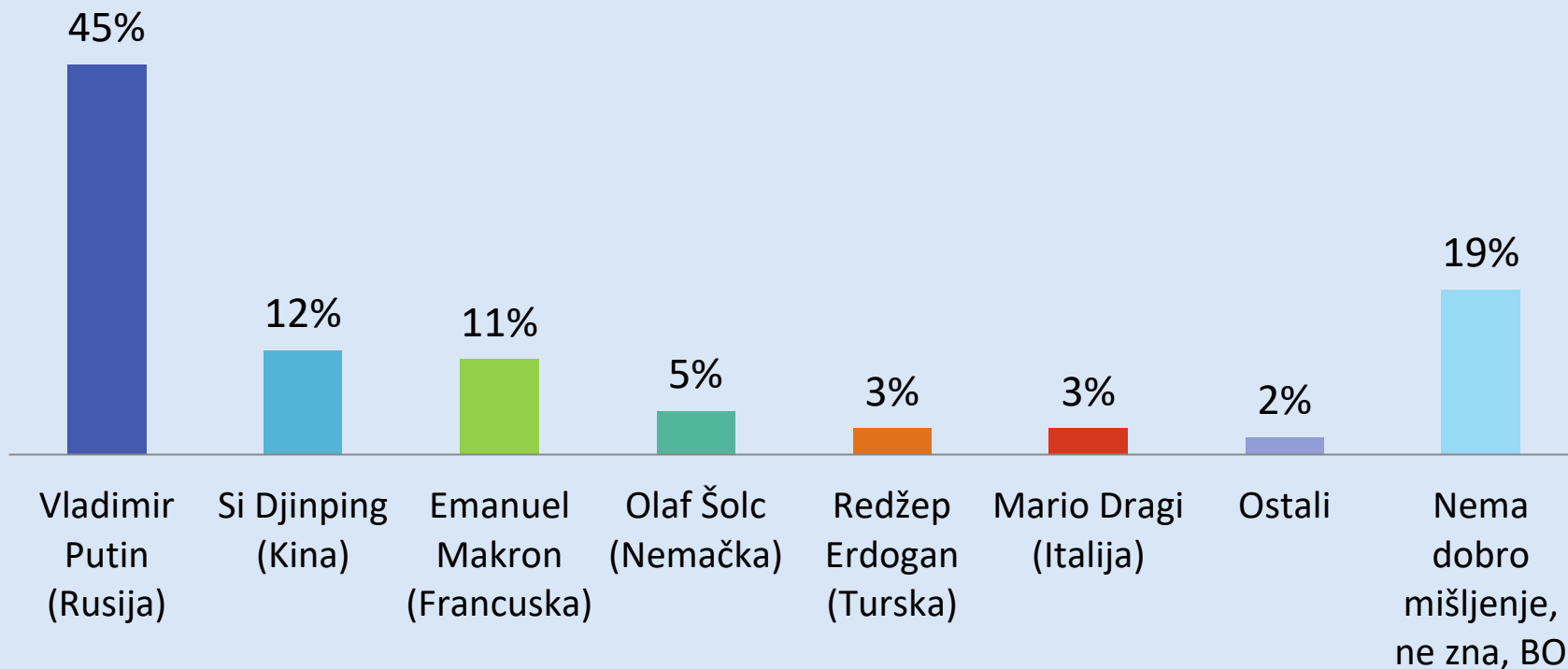
U javnom mnenju građana Srbije dominira mišljenje o Rusima kao narodu koji je najbliži Srbima. Tako misli četiri od deset ispitaika. Zatno iza ih e grupa od peet naroda: Grci (9%), Francuzi i Grci (po 8%), i Talijani i Mađari (po 6%).

4. Najvažniji spoljnopolitički partner Srbije

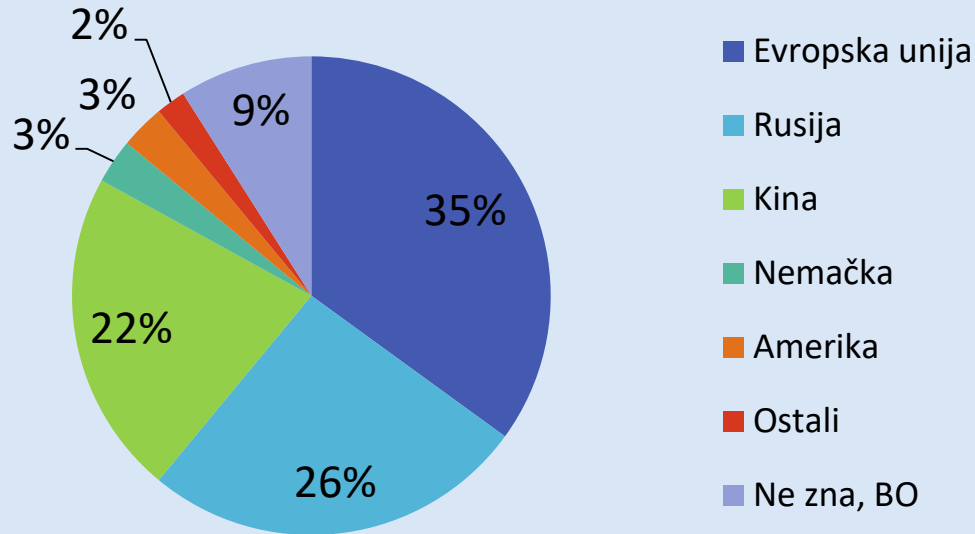

Po mišljenju naših ispitanika najvažniji spoljnopolitički partner Srbije je Rusija. Tako misli četvoro od deset ispitaika. Potom sledi Evropska unija koju u prvi plan ističe gotovo svaki treći ispitanik. Kina je na trećem mestu po mišljeju svakog četvrtog ispitaika. I tu je kraj. Rusija, Evropska unija, Kina i niko više.

5. Svetski lideri o kojima građani Srbije imaju najbolje mišljenje

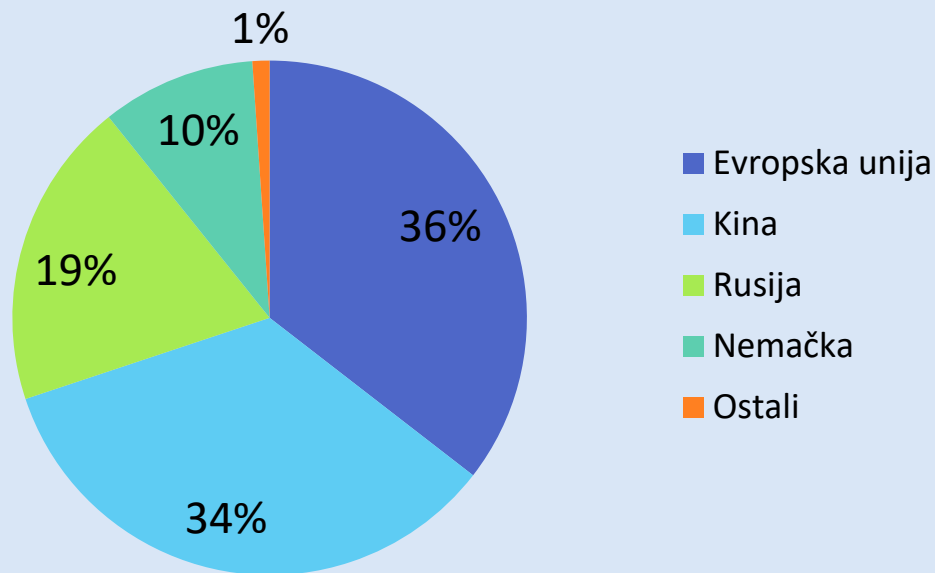
6. Države koje su u poslednjih 10 godina najviše dale bespovratnu pomoć Srbiji

Građani misle da je po bespovratnoj pomoći Srbiji najviše dala Evropska unija – tako misli svaki treći ispitanik. Potom, po visini bespovrate pomoći Srbiji, po mišljenju četvrtine građana, sledi Rusija, a po mišljenju petine građana Kina je značajan davalac ove vrste pomoći. Znatno iza ove trojke su Nemačka i Amerika, koje pominje po 3% građana.

Podaci o bespovratnoj pomoći su nešto drukčiji – evo kako to izgleda za period 2010-2015 u američkim dolarima (samo one zemlje koje su dale više od 100 miliona dolara): 1) Evropska unija – 4.665.000; 2) Ujedinjeni arapski emirati – 1.097.000; 3) Nemačka – 905.000; 4) Japan – 399.000; 5) SAD – 203.000; 6) Švajcarska – 1215.000; 7) Švedska – 106.000. (Izvor podataka: Baza podataka Centra za razvojnu pomoć OECD-a; podaci su neklomletni jer napr. nedostaju podaci za Rusiju, Kinu, Tursku).

7. Države koje su u poslednjih 10 godina najviše investirale u Srbiju

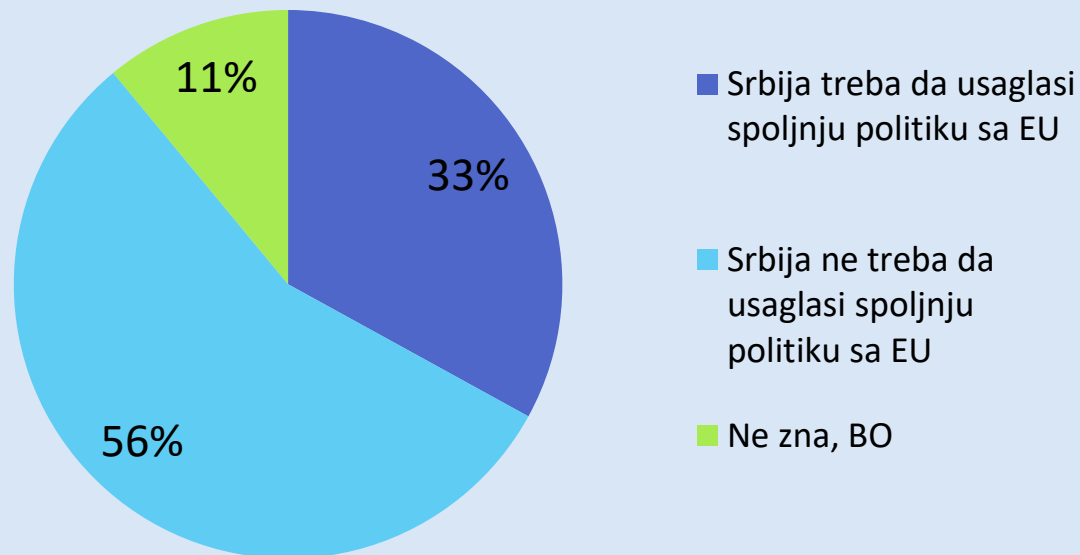

Trijada davalaca bespovratne pomoći – Evropska unija, Rusija, Kina – javlja se i u slučaju investicija u Srbiju, ali sa nešto drukčijim redosledom. Ispitanici su najčešće pominjali Evropsku uniju i Kinu (po jedna trećina ispitanika), a potom i Rusiju (gotovo svaki peti ispitanik). Pominje se još Nemačka – 9% ispitanika.

Značajno je pomenuti da prema zvaničnim podacima investicije EU u Srbiju su velike onoliko koliko investicije svih ostali zemalja, no to ostaje izvan vidokruga znatnog broja građana. Takođe, izvan pažnje javnosti su zemlje koje se javljaju sa relevantnim investicijama.

Prema podacima Narodne banke Srbije od 2010 do 2019. godine, investicije EU u Srbiju iznosile su oko 70%, Rusije oko 9%, Kine oko 3% (no kinesko učešće u investicijama raste nakon 2018. godine).

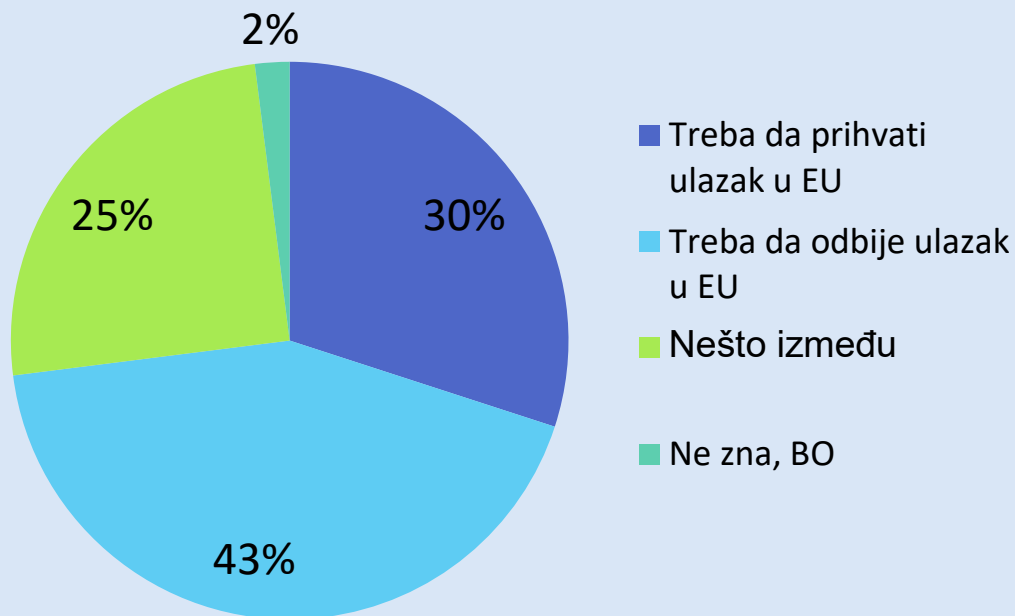
8. Da li Srbija treba ili ne treba da usagласi spoljnju politiku sa Evropskom unijom

Generalno, trećina ispitanika smatra da Srbija treba da usagласi spoljnju politiku sa EU, a gotovo duplo više (33% prema 56%) misli obratno, da ne treba da usagласi svoju spoljnu politiku sa politikom Evropske unije.

– Svaki deveti ispitanik nije znao da odgovori na ovo pitanje, odnosno nije imao formirano mišljenje o ovo problemu.

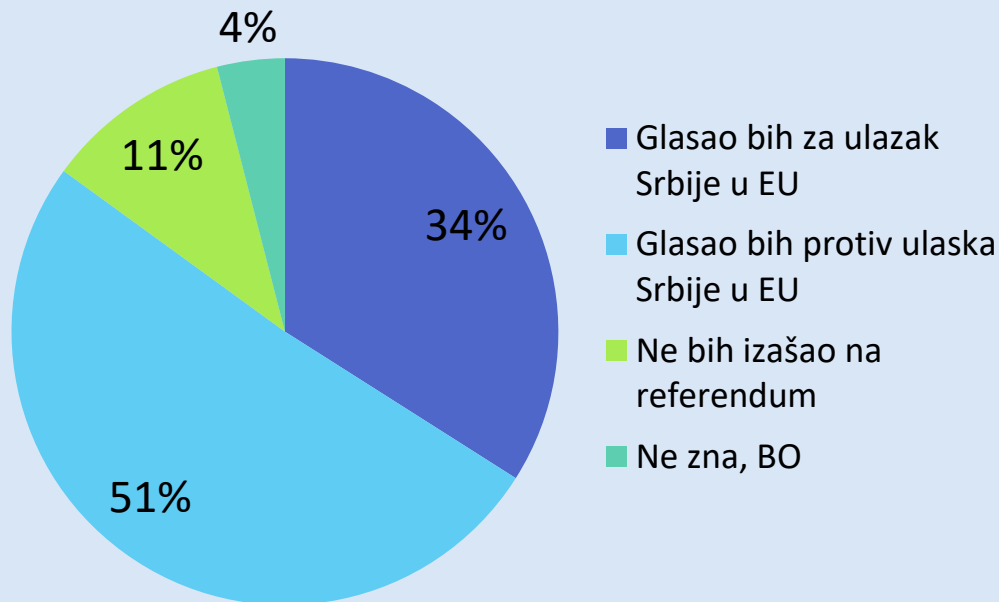
9. Šta vlast treba da čini da bi Srbija napredovala: da prihvati ili odbije ulazak u EU?

Donekle slično odgovorima na prethodno pitanje su i odgovori na pitanje da li je uslov za napredovaje Srbije, upravo ulazak u Evropsku uniju. Dve petine (43%) smatra da Srbija treba da odbije ulazak u EU, nepuna trećina pak smatra da treba da prihvati ulazak.

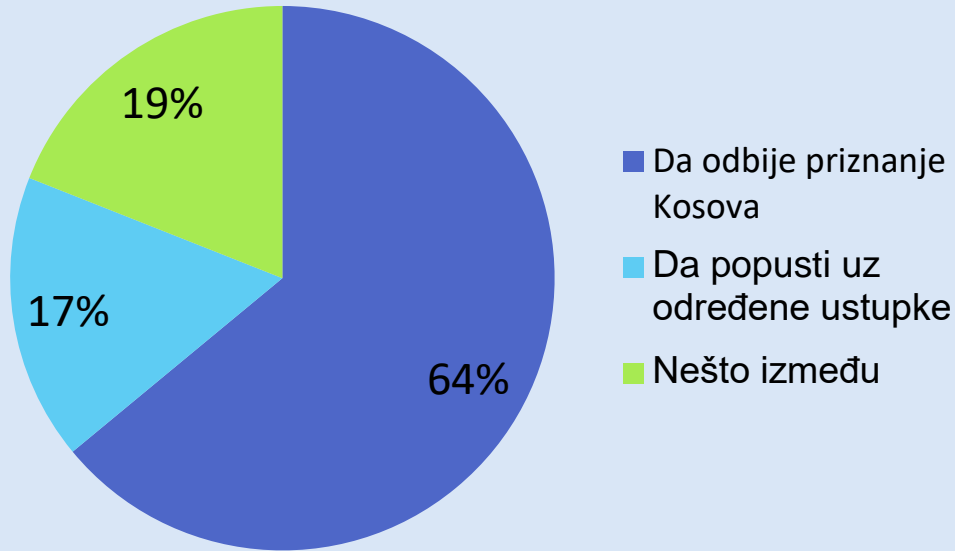
Oovde imamo i jedan zanimljiv odgovor po kojem Srbija treba da ostane negde između. Valjda ni da uđe ni da ne uđe, negde na pola puta ili je možda u pitanju savet da Srbija treba da odugovlači sa izjašnjavanjem, što bi verovatno bilo u saglasju sa aktuelnom realnom srpskom politikom.

10. Kada bi se sutra bio referendum o ulasku Srbije u EU, kako biste glasali?

Na, u ovom trenutku hipotetičkom, referendumu o ulasku Srbije Evropsku uniju. Trećina ispitanika bi rekla DA, a polovina bi rekla NE, i Srbija bi ostala na Balkanu. No, izgleda da ni ta trećina koja bi glasala za ulazak u EU nije baš najsigurnija, s obzirom da i pored pozitivnog stava o ulasku u EU ima nekih nedoumica. Naime, među onima koji bi Evropi rekli DA, nalazimo 28% koji se nisu jasno izjasnili oko toga da li Srbija treba ili ne treba da prihvati ulazak u EU. S druge strane, među ispitanicima koji bi se na referendumu izjasnili protiv ulaska u EU, ima 8% onih koji misle da Srbija treba da prihvati ulazak u EU. Pored ovih ima i drugih nesumnjivih protivrečnosti u stavovima građana prema Evropskoj uniji.

11. Šta vlast treba da čini da bi Srbija napredovala: da odbije priznanje Kosova ili da popusti uz određene ustupke

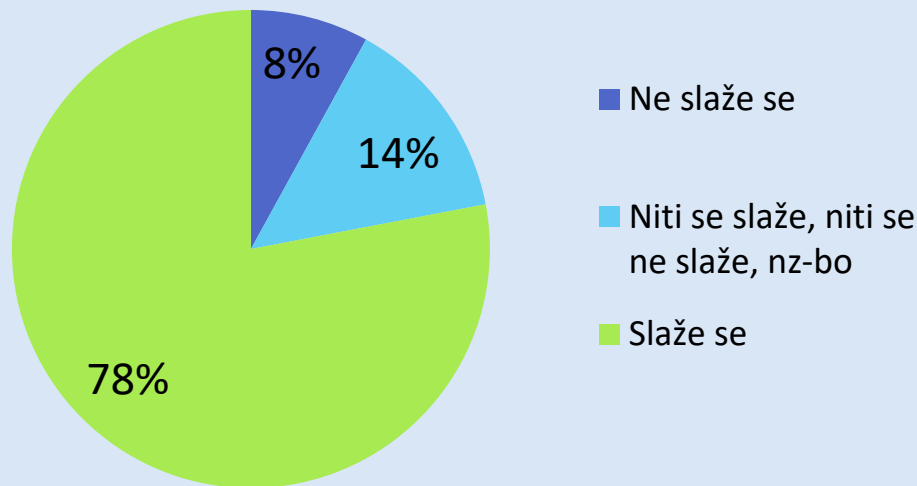
Očekujući konfuzne stavove ispitanika o ulasku Srbije u Evropsku uniju, u upitnik smo uključili pitanje o priznanju Kosova kao arbitar-pitanje, jer EU manje-više eksplicitno, to priznanje postavlja kao uslov za ulazak Srbije u EU. S obzirom da je dve trećine ispitanika mišljenja da Srbija treba da odbije, kao što i odbija, priznanje Kosova, a da to priznanje, ovako ili onako, privata samo 17%, možemo smatrati da se broj pristalica ulaska Srbije u Evropsku uniju smanjio na 17% (ukoliko toliki ili sličan postotak nije i ranije bio u igri).

12. Odnos javnog mnjenja prema ulasku Srbije u EU je isti kao i odnos vlade i njenih medija prema Evropskoj uniji

Odnos građana prema Evropskoj uniji je pod pritiskom „genetskih“ emocija koje su građene tokom istorije ovog naroda, zatim pod pritiskom vladine (Vučićeve) politike i politike medija koji su pod kontrolom vlasti; ali i pod pritiskom politike znatnog dela opozicionih stranaka i jednog dela intelektualne elite. Konfuzija u tom odnosu prema EU je stvarana sa namerom i u uverenju da se da rasčistiti, ako to bude potrebno.

U podtekstu politike koja se vodi od strane pomenutih subjekata, nalazimo stav: „Mi hoćemo u EU, ali pod našim uslovima“ ili „Mi hoćemo u EU, ali da se ništa kod nas ne menja“ ili „Ako nas hoćete, mi smo tu, ovakvi kakvi smo“. Sve u svemu, nekako ispada da mi primamo Evropsku uniju u naš balkan, a ne oni nas u Evropu!“.

**13. Ne/slaganje sa stavom:
„U spoljnoj politici nema mesta za želje i osećanja,
politika je stvar interesa“**

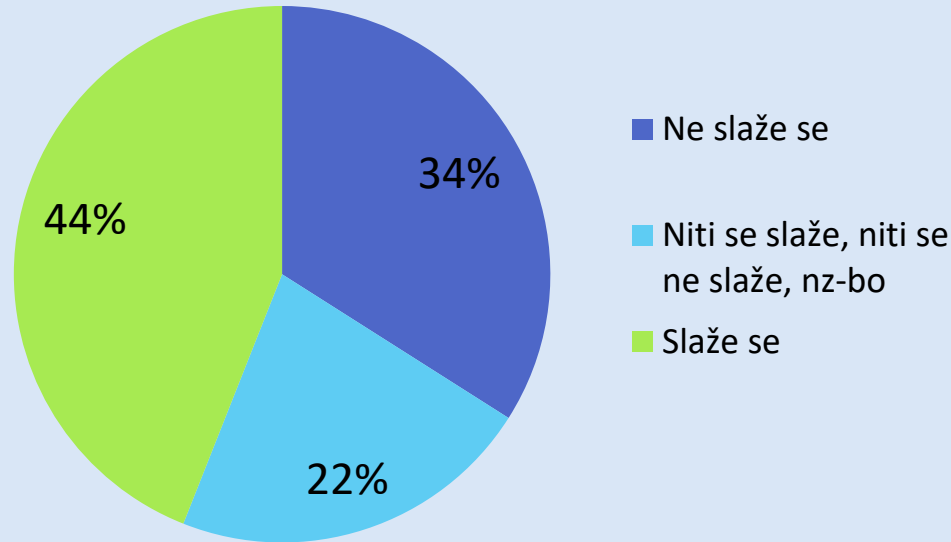

Našli smo u ovom istraživanju gotovo neverovatan podatak, četiri petine građana Srbije ili tačno 78%, prihvata stav da u spoljnoj politici nema mesta za želje i interesovanja jer je politika stvar interesa, a ne pomentih želja.

Zašto je ovaj nalaz neverovatan? Zato što ovo istraživanje i brojna druga istraživanja, pokazuju da ono što građani izjavljuju našim anketarima, ne predstavlja uvažavanje interesa građana, države, vlade, partija, već u velikoj meri i velikom obimu, iskaz želja i priželjkivanja, a u svako slučaju, izraz ovakvih ili onakvih emocija.

. – Ovakvo rezonovanje je u stilu zaključka koji ne sledi iz prihvaćenih premisa. Jer ako je spoljna politika stvar interesa, kako onda prihvatamo kao svoje one stavove koji sa interesima nemaju blage veze.

14. Ne/slaganje sa stavom: Između vrednosti i interesa treba se opredeliti za interese“

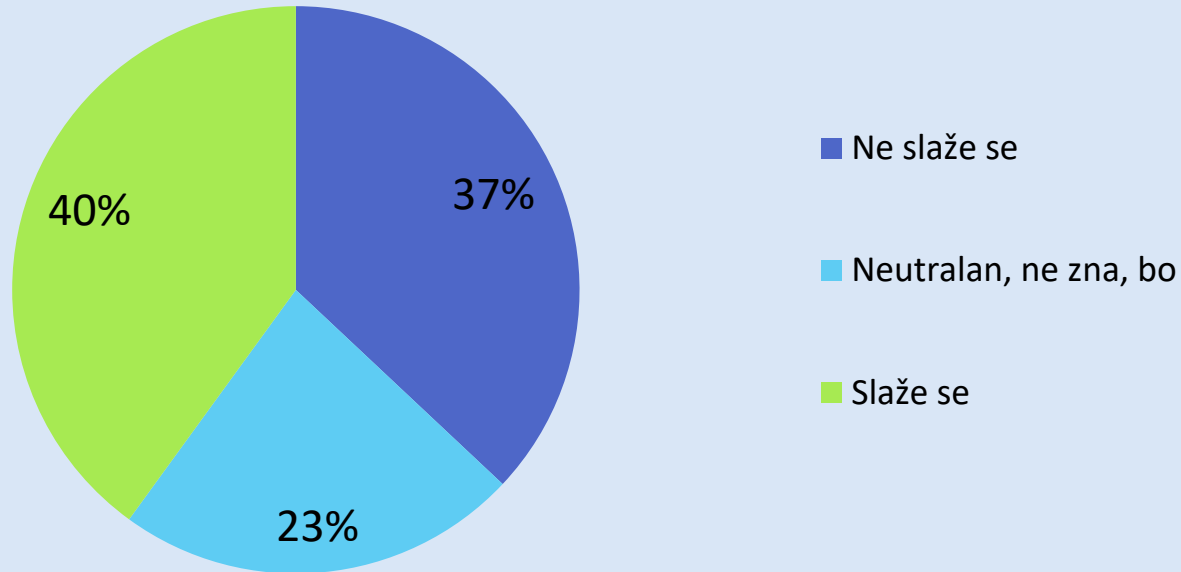

Po mišljenju naših ispitanika, interesi su u politici na većoj ceni i od samih vrednosti. Trećina ispitanika daje prednost vrednostima (34%), a dve „jake“ petine – interesima (44%).

Nema sumnje da bi ovaj iskaz bio istinit da smo istraživanje obavili među partijskim liderima.

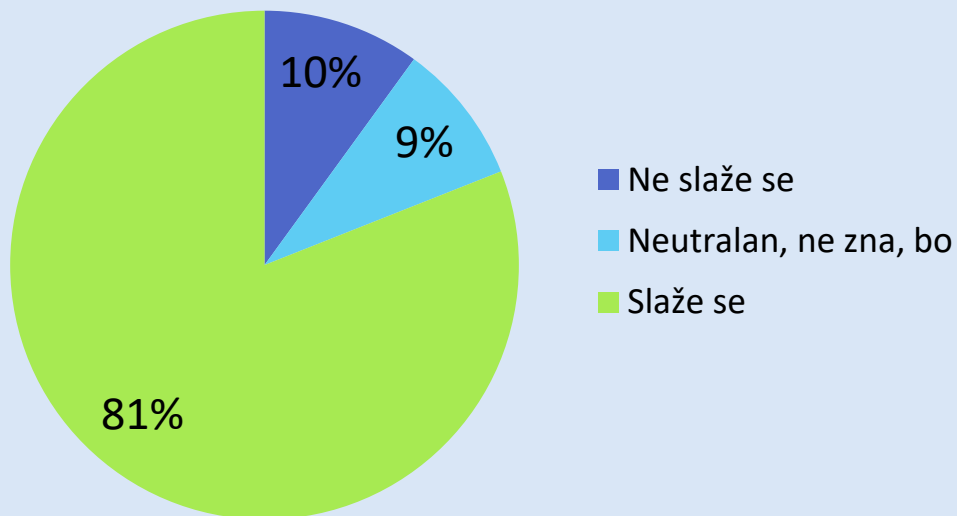
Rukovodstva i lideri mnogih stranaka, izvesno je, prednost daju interesima a ne vrednostima ugrađenim u partijske programe. Partijski program važi do izbora, a posle izbora na scenu stupaju interesi.

15. Ne/slaganje sa stavom: „Danas je svet podeljen na dva bloka i Srbija mora da se opredeli ili na jednu ili na drugu stranu“

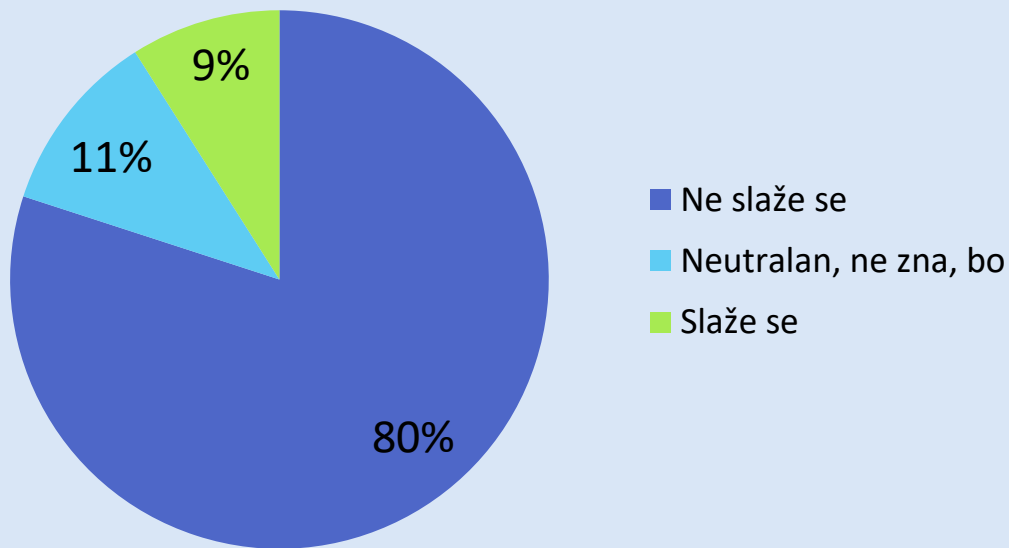
Iz premise da je svet danas podeljen na dva bloka ne sledi zaključak da Srbija mora da se opredeli za jedan od ta dva bloka. To je samo pitanje cene ili drukčije rečeno, pitanje interesa. Naravno, može biti i pitanje vrednosti!

16. Ne/slaganje sa stavom: „Srbija treba po svaku cenu da sačuva svoju neutralnost“

Neutralnost dobija punu satisfakciju u reagovanju ispitanika na tvrdnju „Srbija treba po svaku cenu da sačuva svoju neutralnost“. Četiri petine ispitanika se izjašnjava za neutralnost dok svaki deseti ispitanik se ne sláže sa tvrdnjom da Srbija treba po svaku cenu da sačuva svoju neutralnost. Upitna može da bude samo spremnost svakog građanina da plati „svaku cenu“.

17. Ne/slaganje sa stavom: „Srbija treba da uvede sankcije Rusiji“

Gotovo su istovetni odgovori na tvrdnju „Srbija treba da uvede sankcije Rusiji“. Četiri petine ispitanika (80%) se ne slaže sa navedenom tvrdnjom, slaže se svaki jedanaesti ispitanik (9%).

Ostaje bez odgovora pitanje da li iza ove privrženosti građana prema neutralnosti Srbije i odbijanja mogućnosti uvođenja sankcija Rusiji, stoje emocije, vrednosti ili interesi.

(IV) Odgovornost za sadašnju situaciju u Ukrajini

18. Ko je odgovoran za sadašnju situaciju u Ukrajini?

	Srbija*	Hrvatska	Bugarska	Grčka	Ukupno 17 evropskih zemalja
Rusija	7	37	15	13	50
Više Rusija nego NATO	3	15	9	12	13
NATO i Rusija podjednako	17	18	13	29	12
Više NATO nego Rusija	12	7	15	17	6
NATO	54	5	29	11	5
Ne zna	7	18	20	18	14

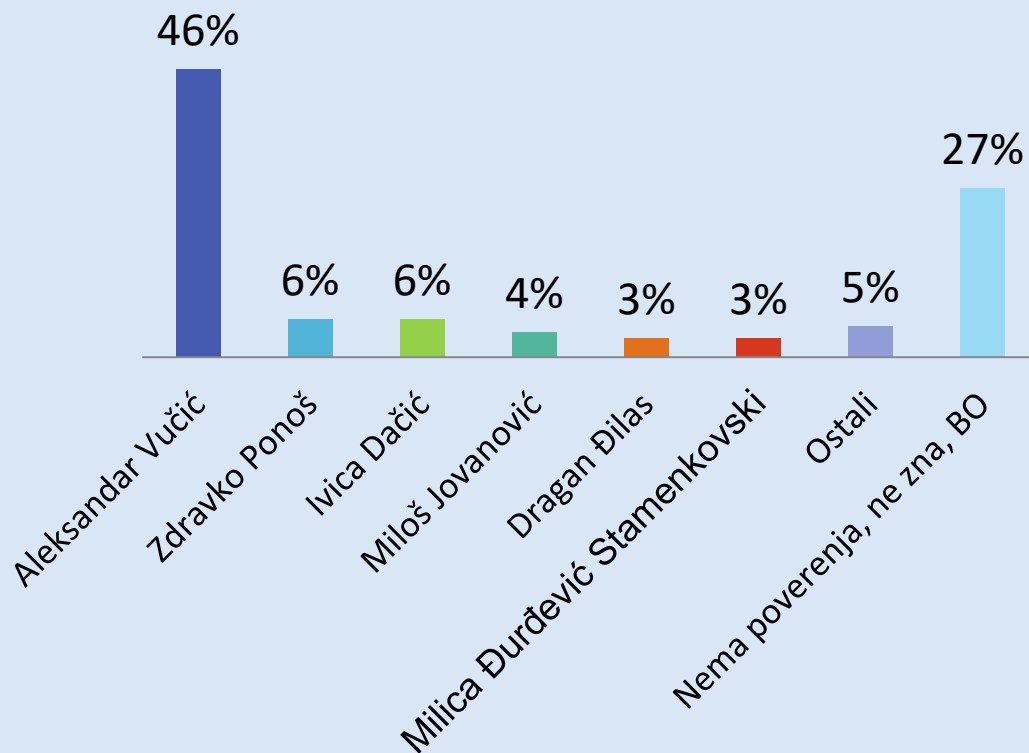
* U prvoj koloni dati su podaci za Srbiju iz ovog istraživanja o kojem danas govorimo, u ostalim kolonama su podaci iz majskog istraživanja koje je obavio **European University Institute** u aprilu ove godine u 17 evropskih zemalja na ukupnom uzorku od 23.134 ispitanika. U ovoj tabeli smo izabrali tri od 17 zemalja – Hrvatsku kao našeg suseda, a Bugarsku i Grčku kao zemlje čiji su ispitanici dali odgovore koji su koliko-toliko blizu odgovorima naših ispitanika. U poslednjoj koloni su zbirni odgovori za svih 17 zemalja.

Odgovori na pitanje o subjektima odgovornosti za sadašnju situaciju u Ukrajini, ako poredimo odgovore iz Srbije sa odgovorima iz 17 evropskih zemalja, belodano pokazuju mesto Srbije u evropskom kontekstu.

Odgovori naših ispitanika su obrnuto srazmerni odgovorima evropskih ispitanika. Odgovornost za stanje Ukrajini 66% naših ispitanika pripisuju više ili manje ato-paktu; s druge strane 63% ispitanika iz Evrope odgovornost više ili manje pripisuju Rusiji. Gotovo su istovetni odgovori na tvrdnju „Srbija treba da uvede sankcije Rusiji“. Četiri petine ispitanika (80%) se ne slaže sa navedenom tvrdnjom, slaže se svaki jedanaesti ispitanik (9%).

Ostaje bez odgovora pitanje da li iza ove privrženosti građana prema neutralnosti Srbije i odbijanja mogućnosti uvođenja sankcija Rusiji, stoje emocije, vrednosti ili interesi.

19. Političari od poverenja

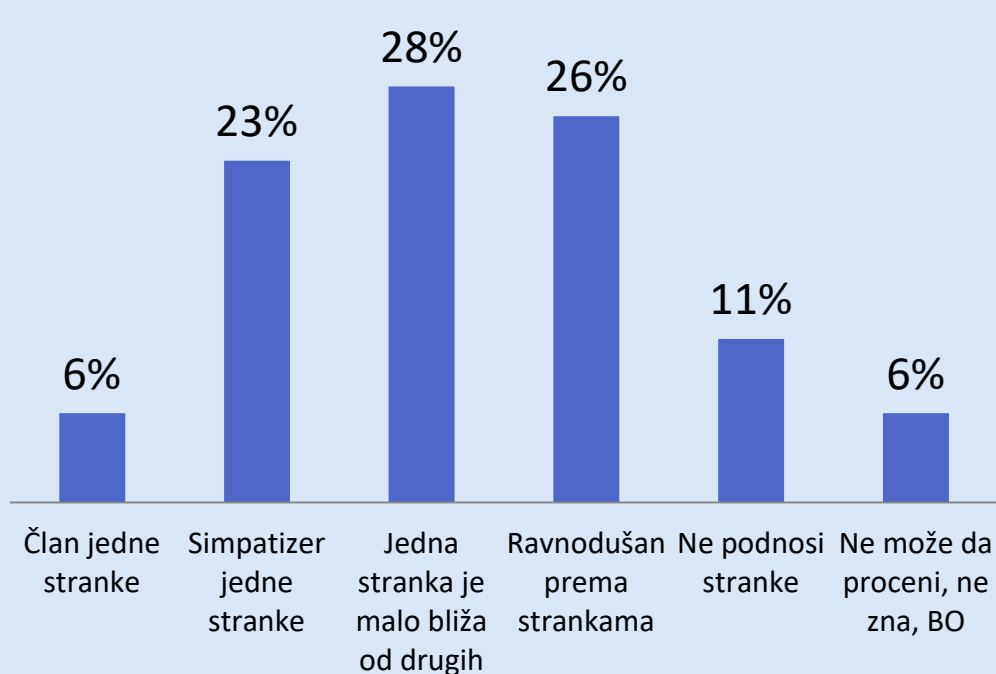

Poverenje u političke lidere ima gotovo tri četvrtine ispitanika (73%), a tek svaki četvrti ispitanik (27%) izjavljuje da nema poverenja. Ovo je veoma dobar rezultat za lidere ako se uzima u obzir njihov učinak. Nema sumnje da je poverenje nesrazmerno veće od učinka!

Gotovo nadpolovično dominira Aleksandar Vučić sa 46% ispitanika koji su izjavili da imaju poverenje u njegov rad. U Vučića poverenje ima više ispitanika nego u sve ostale političke lidere.

Gotovo je isti postotak ispitanika koji imaju poverenje u Vučića (47%) i ispitanika koji izjavljuju da bi glasali za SNS kada bi izbori bili sledeće nedelje (48%).

20. Odnos prema političkim strankama

Gotovo tri petine ispitanika (57%) ima pozitivan odnos prema političkim partijama, dok apartijnost (negativan odnos i ravnodušnost) obeležava dve petine ispitanika (43%).

Apartijnost raste sa porastom školske spreme: 31% - 43% - 46% - 54%. Apartijnost opada sa godinama: 63%-51%-45-27%. Kod zaposlenih na neodređeno vreme apartijnost obuhvata 52%, kod učenika i studenata 48%, kod nezaposlenih 43%, kod penzionera 30%.

21. Da su sledeće nedelje parlamentarni izbori, i da stranke izlaze samostalno, bez koalicija, za koju stranku biste glasali?

	% u odnosu na sve ispitanike	% u odnosu na izbornu opredeljene ispitanike
SNS	36	48
SSP	7	10
SPS	7	9
DSS	4	6
Eks Moramo	3	4
Dveri	3	4
Zavetnici	2	3
DS	2	3
Ostale stranke	10	13
Apstinenti	26	X
Total	100% = 1203	100% = 894

Izborne namere ispitanika ukazuju na dominaciju Naprednjaka (48% među izbornu opredeljenim), stabilnost SPS-a (9%) i izvesno rasulo opozicije u kojoj se izdvaja SSP sa 10% pristalica. Opozicione stranke ukupno imaju među izbornu opredeljenim građanima 43% pristalica, pri čemu su sedam partija iznad cenzusa sa ukupno 30% glasova, dok ostale stranke ispod cenzusa imaju ukupno 13% glasova. Reklo bi se da opozicija stoji nešto gore nego uoči aprilskih izbora.

(VI)

22. Zaključak

U političkoj areni u kojoj se htela-nehtela našla Srbija dominiraju četiri aktera: Rusija, Evropska unija, Amerika i Kina. U percepciji političke arene i njenih aktera, građani Srbije problematizuju uglavnom samo Rusiju i Evropsku uniju, Kina je pak skorašnji „igrač“, dok je Amerika ili u senci ili se percipira kao igrač koji deluje preko Evropske unije.

Rusija se vidi kao država naroda koji je najbliži Srbiji (40%), kao najvažniji spoljnopolitički partner Srbije (40%), Putin je lider o kojem građani Srbije imaju najbolje mišljenje (45%), Rusija je na drugom mestu po obimu bespovratne pomoći (26%), Rusija je na trećem mestu po obimu investicija u Srbiju.

Evropska unija je prva po obimu investicija u Srbiju (36%) i po obimu bespovratne pomoći Srbiji (35%), Evropska unija je drugi spoljnopolitički partner Srbije (posle Rusije) – 30%, Srbija treba da usaglasi svoju spoljnu politiku sa EU (33%), Srbija treba da prihvati ulazak u EU (30%), odnosno da to odbije (43%); 34% građana Srbije reklo bi na mogućem referendum DA a 51% NE Evropskoj uniji.

Uprkos poznavanja činjenica i uprkos prihvatanja interesa kao kriterijuma u međunarodnoj politici, građani Srbije u promišljanju spoljne politike daju prednost emocijama što onda u tolikoj meri boji percepciju međunarodnih odnosa da se u znatnom broju slučajeva ne može govoriti o racionalnim preferencijama. Javnomnjenjski pogledi na spolju politiku obojeni su emocijama i obeleženi kofuzijom stavova i protivrečnim pogledima na ono što se dešava u kolopletu u kojem se našla Srbije.